

Warszawa, 28 listopada 2023 r.

ICCS 2022. Ogłoszono wyniki najnowszej edycji Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich!

Polscy ósmoklasiści uzyskali jeden z najwyższych wyników w zakresie wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich spośród 20 krajów. Jednocześnie uczniowie charakteryzują się niskim poziomem zaufania do innych ludzi i do instytucji, krytycznie oceniają funkcjonowanie systemu politycznego.

28 listopada zostały opublikowane wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich ICCS 2022. Polski raport z badania opublikował Instytut Badań Edukacyjnych, odpowiedzialny za przeprowadzenie badania w Polsce. Badanie realizowano w 2022 roku.

ICCS (*International Civic and Citizenship Education Study*) to największe międzynarodowe badanie dotyczące edukacji obywatelskiej prowadzone wśród uczniów w ósmym roku edukacji szkolnej. Celem badania jest sprawdzenie, w jakim stopniu młodzi ludzie są przygotowani do pełnienia roli obywatela w demokratycznym społeczeństwie. Badanie dostarcza informacji o wiedzy i rozumieniu kwestii obywatelskich, opiniach i postawach obywatelskich młodych ludzi, a także ich zaangażowaniu obywatelskim.

Poprzednie badanie ICCS, w którym wzięli udział polscy uczniowie, odbyło się w 2009 roku. Badanie ICCS 2022 pokazuje, jakie zmiany w wiedzy, postawach i deklarowanych zachowaniach obywatelskich polskiej młodzieży nastąpiły w ciągu 13 lat.

NAJWAŻNIEJSZE INFORMACJE

Wiedza i rozumienie kwestii obywatelskich

- Polscy ósmoklasiści w 2022 roku uzyskali jeden z najwyższych średnich wyników (554 pkt.) w zakresie wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich spośród 20 krajów. Wyższe wyniki mieli jedynie uczniowie z Tajwanu (583 pkt.) i Szwecji (565 pkt.). Polscy uczniowie wraz z uczniami z Estonii (545 pkt.) znaleźli się na trzecim miejscu (różnica wyniku Polski i Estonii jest nieistotna statystycznie).
- Wyniki polskich uczniów w porównaniu z innymi krajami są stosunkowo mało zróżnicowane – poziom umiejętności uczniów jest w Polsce wyrównany. Niewielkie są też różnice w wynikach szkół.
- W badaniu wyróżniono cztery poziomy umiejętności uczniów – od najwyższego (A) do najniższego (D). W Polsce prawie połowa uczniów (48%) osiągnęła najwyższy poziom (A). Szczególnie pozytywnie można oceniać to, że jedynie 5% uczniów w Polsce znalazło się na najniższym poziomie (D) lub poniżej tego poziomu – tylko na Tajwanie odsetek ten był istotnie niższy.
- Podobnie jak w innych krajach, dziewczęta w Polsce osiągnęły wyższe wyniki w zakresie wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich niż chłopcy (różnica 24 pkt.).

- Między 2009 a 2016 rokiem w większości krajów biorących udział w badaniu odnotowano wzrost średnich wyników, zaś między 2016 i 2022 w wielu krajach odnotowano spadek, a w pozostałych brak zmian. Spadki można wiązać z pandemią COVID-19 i jej konsekwencjami dla systemów edukacyjnych.
- Dla Polski możliwe jest porównanie wyników ICCS 2009 i ICCS 2022, które pokazuje, że średni wynik uczniów wzrósł z 536 do 554 pkt., czyli o 18 pkt.
- Polscy uczniowie bardzo dobrze sobie radzą z zadaniami wymagającymi odtwarzania informacji na temat systemu demokratycznego, dobrze poruszają się w obszarach dotyczących instytucji, systemów czy wartości obywatelskich. Nieco więcej trudności sprawiają im zadania nawiązujące do aktualnych problemów i zagrożeń współczesnego świata – związane np. ze zrównoważonym rozwojem czy tzw. fake newsami, weryfikacją informacji.

Średnie wyniki uczniów w badaniu ICCS 2022 w zakresie wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich

Kraj	Średni wynik	
Tajwan	583 pkt.	▲
Szwecja	565 pkt.	▲
Polska	554 pkt.	
Estonia	545 pkt.	
Chorwacja	531 pkt.	▼
Norwegia	529 pkt.	▼
Włochy	523 pkt.	▼
Hiszpania	510 pkt.	▼
Litwa	509 pkt.	▼
Holandia	508 pkt.	▼
Francja	508 pkt.	▼
Słowenia	504 pkt.	▼
Słowacja	501 pkt.	▼
Łotwa	490 pkt.	▼
Malta	490 pkt.	▼
Rumunia	470 pkt.	▼
Serbia	464 pkt.	▼
Cypr	459 pkt.	▼
Bułgaria	456 pkt.	▼
Kolumbia	452 pkt.	▼

▲ – wynik istotnie statystycznie wyższy od Polski
▼ – wynik istotnie statystycznie niższy od Polski

Opinie i postawy młodych ludzi względem ważnych kwestii społecznych

- Około trzech czwartych ósmoklasistów jest dumnych, że mieszka w Polsce i uważa się za patriotów. W porównaniu z 2009 rokiem umocniło się poczucie identyfikacji z Europą i w 2022 roku jest powszechne. Wśród ósmoklasistów dominuje połączenie polskiej tożsamości narodowej z tożsamością europejską i silną identyfikacją z Unią Europejską.
- Polscy ósmoklasiści nie różnią się od rówieśników z innych krajów pod względem stosunku do demokracji – trzy czwarte z nich zgadza się ze stwierdzeniem, że „choć z demokracją mogą wiązać się różne problemy, jest to nadal najlepsza forma rządów dla Polski”.
- Polscy uczniowie wyróżniają się pod względem negatywnej oceny funkcjonowania systemu politycznego – tylko co trzeci uważa, że „system polityczny w Polsce działa dobrze”. W porównaniu z uczniami z 20 krajów, Polscy ósmoklasiści znajdują się wśród najbardziej nieufnych względem parlamentu, rządu, partii politycznych, ale także sądów czy policji. Rządziej od rówieśników z innych krajów zakładają, że w przyszłości wstąpią do partii politycznej lub będą wspierać kampanię wyborczą kandydata w wyborach.
- Tylko nieco ponad jedna trzecia ósmoklasistów wskazuje, że ludziom można ufać całkowicie lub w dużym stopniu. Między 2009 a 2022 rokiem liczba tych wskazań spadła aż o 22 pkt. proc., z 58% do 36%. Niskie jest także zaufanie uczniów do szkół. Największe zaufanie polskich ósmoklasistów budzą naukowcy (84% uczniów ufa im całkowicie lub w dużym stopniu). Polska znajduje się wśród krajów, w których młodzież darzy ludzi nauki najwyższym zaufaniem.
- Przeważająca większość ósmoklasistów w Polsce uznaje zasady równości płci, równości praw imigrantów i równości wszystkich grup etnicznych. W porównaniu z 2009 rokiem zwiększył się odsetek ósmoklasistów wyrażających zdecydowane poparcie dla tych zasad.
- Wśród pięciu problemów wskazywanych najczęściej przez uczniów w Polsce jako duże zagrożenie dla przyszłości świata znalazły się cztery kwestie związane ze środowiskiem: zanieczyszczenie, niedobory wody, wymieranie gatunków roślin i zwierząt, a także zmiany klimatu. Polscy ósmoklasiści są zgodni, że kraje powinny wspólnie działać na rzecz środowiska na świecie, chociaż różnią się w zakresie tego, na ile ta kwestia powinna być priorytetowa. Większość uznaje, że odpowiedzialność za działania na rzecz ochrony środowiska spoczywa także na jednostkach. Zaangażowanie polskich uczniów w działania na rzecz środowiska jest jednak umiarkowane. Niższa wydaje się też świadomość szerszych problemów środowiskowych na poziomie globalnym i świadomość innych wymiarów związanych ze zrównoważonym rozwojem niż środowiskowy.

Zaangażowanie obywatelskie – zainteresowanie kwestiami politycznymi i społecznymi, aktywność w szkole i poza szkołą

- Polscy uczniowie na tle rówieśników z innych krajów wyróżniają się większym zainteresowaniem kwestiami politycznymi i społecznymi, relatywnie często rozmawiają o polityce i sprawach społecznych z rodzicami lub przyjaciółmi. W 2022 roku w porównaniu z 2009 rokiem częstotliwość tych rozmów wzrosła, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach.
- Z internetu, w celu pozyskania informacji o polityce i sprawach społecznych, przynajmniej raz w tygodniu korzysta 41% uczniów. Zarazem jednak aktywność ósmoklasistów w obszarze społeczno-politycznym w internecie (np. udostępnianie lub komentowanie treści) jest ograniczona.

- Kluczowym elementem samorządności uczniowskiej w polskiej szkole jest wybieranie przez uczniów swoich przedstawicieli. Te praktyki w Polsce są częstsze niż w innych krajach – prawie wszyscy ósmoklasiści głosowali w wyborach przedstawicieli samorządu uczniowskiego. Pozostałe formy szkolnego zaangażowania obywatelskiego są mniej popularne. Powszechność udziału w szkolnych wyborach niekoniecznie przekłada się u polskich uczniów na poczucie włączenia w procesy decyzyjne i poczucie wpływu na sprawy szkoły.
- Na tle innych krajów aktywność pozaszkolna polskich uczniów jest przeciętna. Ósmoklasiści wyróżniają się pozytywnie pod względem zaangażowania w wolontariat na rzecz lokalnej społeczności – 59% ósmoklasistów wskazywało, że ma takie doświadczenie. Jest to najwyższy odsetek wśród badanych krajów. W tym obszarze w Polsce nastąpił też duży wzrost w porównaniu z 2009 rokiem.
- Pomimo generalnie negatywnego stosunku do systemu politycznego, aż 86% ósmoklasistów w Polsce przewiduje, że po uzyskaniu pełnoletności będzie głosowało w wyborach krajowych. W porównaniu z 2009 rokiem nastąpił duży wzrost w zakresie deklaracji młodych ludzi dotyczących głosowania – udział w wyborach staje się obowiązującą normą.

Kontekst szkolny

- Uczniowie w Polsce stosunkowo dobrze, w porównaniu z rówieśnikami z innych krajów, oceniają otwartość klasowych dyskusji. Często czują się zachęceni przez nauczycieli do wyrażania swoich opinii i dzielą się nimi w klasie. Jednocześnie rzadziej wskazują, że są zachęceni do dyskusowania z osobami, które mają inne zdanie.
- Polscy uczniowie gorzej od rówieśników z innych krajów oceniają relacje w szkole, zarówno między uczniami i nauczycielami, jak i między samymi uczniami. Chociaż ogólnie przeważają oceny pozytywne, to zarazem prawie co trzeci ósmoklasista wskazuje, że nie czuje się traktowany sprawiedliwie przez swoich nauczycieli i nie uważa, by nauczyciele słuchali tego, co uczniowie mają do powiedzenia.

Zróżnicowanie wyników uczniów

- Status społeczno-ekonomiczny jest ważnym czynnikiem różnicującym poziom wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich. Uczniowie mający lepiej wykształconych rodziców, więcej książek w domu, rodziców o wyższej pozycji zawodowej osiągają wyższe wyniki. Uczniowie z wyższym i niższym statusem społeczno-ekonomicznym różnią się pod względem aktualnej aktywności obywatelskiej – szkolnej i pozaszkolnej – oraz planów zaangażowania obywatelskiego w przyszłości, w tym deklarowanego udziału w wyborach w dorosłym życiu.
- ICCS 2022 to kolejne badanie, w którym potwierdza się zależność między otwartością na dyskusję na lekcjach a poziomem wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich. Uczniowie, którzy są przekonani, że mogą w klasie otwarcie rozmawiać o swoich poglądach, lepiej rozumieją otaczający ich świat społeczno-polityczny i mają więcej umiejętności pozwalających im w tym świecie działać.
- Zwracają uwagę duże różnice między dziewczętami a chłopcami w Polsce w wielu obszarach. Przykładowo dziewczęta mają wyższy poziom wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich, ale też bardziej krytyczny stosunek do funkcjonowania systemu politycznego, bardziej popierają równość praw, mają większą świadomość problemów środowiskowych. Są bardziej aktywne w szkole i poza szkołą, częściej deklarują, że w przyszłości będą głosować w wyborach i pomagać innym, natomiast rzadziej od chłopców przewidują, że w przyszłości będą aktywnie zaangażowane w politykę.

Komentarz

Olga Wasilewska, krajowy koordynator badania ICCS 2022, Instytut Badań Edukacyjnych:

Cieszę się, że młodzież w Polsce utrzymuje wysoki poziom w zakresie wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich obserwowany we wcześniejszych badaniach edukacji obywatelskiej. Badanie pokazuje też, że są obszary, w których polscy uczniowie wypadają nieco słabiej – dotyczy to np. zagadnień związanych ze zrównoważonym rozwojem czy krytyczną oceną informacji. Niepokoi niski poziom zaufania ósmoklasistów – do ludzi, do instytucji publicznych czy samych szkół, widoczny też we wcześniejszych badaniach młodzieży i dorosłych. Jest to ważne wyzwanie dla przyszłości demokracji i ładu społecznego w Polsce.

Badanie ICCS 2022 było bardzo trudnym przedsięwzięciem badawczym, prowadzonym w Polsce w czasie pandemii COVID-19. Tuż przed rozpoczęciem badania w szkołach, rozpoczęła się rosyjska inwazja na Ukrainę. Mimo tych trudności udało się przeprowadzić badanie zgodnie ze wszystkimi międzynarodowymi standardami. Bardzo dziękujemy wszystkim uczniom, dyrektorom szkół i nauczycielom za udział w badaniu i współpracę przy jego organizacji.

O badaniu ICCS

ICCS (*International Civic and Citizenship Education Study*) to międzynarodowe badanie dotyczące kompetencji obywatelskich uczniów, prowadzone w ósmym roku edukacji szkolnej. Inicjatorem i głównym organizatorem badania jest [Międzynarodowe Stowarzyszenie Mierzenia Osiągnięć Szkolnych \(IEA\)](#). W ICCS 2022 wzięło udział ponad 80 tys. uczniów, ponad 40 tys. nauczycieli i ponad 3 tys. dyrektorów szkół z 22 krajów i 2 dodatkowych regionów. Wcześniejsze edycje badania odbyły się w 2009 i 2016 r. Polska brała udział w pierwszej z nich, a po przerwie dołączyła do ICCS 2022.

Badanie ICCS 2022 w Polsce przygotował i przeprowadził Instytut Badań Edukacyjnych na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki. Badanie w szkołach realizowano od 14 marca do 29 kwietnia 2022 r. Analizowano dane z reprezentatywnej próby 4434 uczniów klasy ósmej i 2259 nauczycieli uczących w klasach ósmych ze 170 wylosowanych szkół.

Krajowy raport z badania: „Młodzi w demokracji. Wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich ICCS 2022”, a także dodatkowe informacje na temat badania ICCS 2022 w Polsce dostępne są na stronach IBE: ibe.edu.pl | iccs.ibe.edu.pl.

Kontakt dla mediów:

dr Monika Popielewicz-Durakiewicz – rzecznik prasowy

tel: +48 603 302 760

e-mail: media@ibe.edu.pl

Instytut Badań Edukacyjnych jest instytutem badawczym prowadzącym interdyscyplinarne badania naukowe nad funkcjonowaniem i efektywnością systemu edukacji w Polsce. Uczestniczymy w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych i wdrożeniowych, przygotowujemy raporty, sporządzamy ekspertyzy oraz pełniemy funkcje doradcze.